

TANRI VE DİĞER ZİHİNLER
İNSANLIĞIN EZELİ SORUSUNA YANIT

ALVIN PLANTINGA

ÇEVİREN
MUSA YANIK

ALVIN PLANTINGA

Amerika'nın Michigan eyaletinde dünyaya geldi (1932). Babası, Hollanda'dan Amerika'ya göç eden Kalvinist bir ailedendi. Calvin Koleji'nin felsefe bölümünde lisans eğitimine başladığı sıralarda Harvard Üniversitesi'nde iki dönem burslu öğrenci olarak bulundu ve tekrar Calvin Koleji'ne geri dönerek buradan mezun oldu (1954). Michigan Üniversitesi'nde lisansüstü eğitimine başladı ve burada William Alston, William Frankena ve Richard Cartwright gibi isimlerle birlikte çalıştı (1955). Doktora eğitimini Yale Üniversitesi'nde tamamladı ve aynı üniversitenin felsefe bölümünde öğretim görevlisi olarak işe başladı (1958). Wayne State Üniversitesi'nde felsefe profesörü olarak görev yaptı ve 1982 yılında Notre Dame Üniversitesi'ne geçmeden önce 19 yılını Calvin Koleji'nde geçirdi. Notre Dame Üniversitesi'nde Din Felsefesi Kürsüsü başkanlığı ve Din Felsefesi Merkezi direktörlüğü görevlerini yürüttü. Hristiyan Felsefeciler Derneği'nin başkanlığını yaptı (1983-1986). Notre Dame Üniversitesi'nden emekli oldu (2010). Prestijli Templeton ödülünü kazandı (2017). Michael Bergmann, Michael Rea ve Kelly James Clark da dahil olmak üzere, din felsefesi, metafizik ve epistemoloji alanında çalışan birçok önde gelen filozofa dersler verdi ve danışmanlık yaptı. Başlıca eserleri: *God and Other Minds* (1967); *The Nature of Necessity* (1974); *God, Freedom, and Evil* (1974); *Tanrı'nın Bir Tabiatı Var mı?* (1980); *Faith and Rationality: Reason and Belief in God* (1983); *Warrant: the Current Debate* (1993); *Warrant and Proper Function* (1993); *Warranted Christian Belief* (2000); *Where the Conflict Really Lies: Science, Religion, and Naturalism* (2011).

MUSA YANIK

İstanbul'da doğdu (1988). Anadolu Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu (2012). Yüksek lisansını Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Metin Yasa danışmanlığında hazırladığı Alvin Plantinga'nın dini epistemolojisi üzerine yaptığı çalışmayla tamamladı (2019). Aynı yıl aynı bölümde doktora eğitimine başladı. Çağdaş felsefeci Graham Oppy'nin çalışmaları üzerine hazırladığı doktora tezine halen devam etmektedir. Din felsefesi ve epistemoloji başta olmak üzere çok sayıda yayınlanmış akademik çalışmaları mevcuttur. Stanford Felsefe Ansiklopedisi ve İnternet Felsefe Ansiklopedisi'nden yaptığı çevirileri Öncül Analitik Felsefe Dergisi'nde yayınlanmakla beraber ayrıca bu dergide yazarlık ve akademik bir dergide alan editörlüğü görevlerini yürütmektedir. Başlıca Eserleri: *Alvin Plantinga, Tanrı, Özgürlük ve Kötülük* (2022); *Dini Epistemoloji Nedir?* (2022).

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE ÇEVİRİYE ÖNSÖZ RICHARD SWINBURNE	11
1990 BASKISINA ÖNSÖZ	14
ÖNSÖZ	18
BİRİNCİ KISIM DOĞAL TEOLOJİ	
1	
KOZMOLOJİK ARGÜMAN	23
2	
ONTOLOJİK ARGÜMAN (I)	49
3	
ONTOLOJİK ARGÜMAN (II)	89
4	
TELEOLOJİK ARGÜMAN	123
İKİNCİ KISIM DOĞAL ATEOLOJİ	
5	
KÖTÜLÜK PROBLEMİ	143
6	
ÖZGÜR İRADE SAVUNMASI	160

7	
DOĞRULAMACILIK VE DİĞER ATEOLOJİK İTİRAZLAR	188

ÜÇÜNCÜ KISIM
TANRI VE DİĞER ZİHİNLER

8	
DİĞER ZİHİNLER VE ANALOJİ	221
9	
ANALojİK YAKLAŞIMA ALTERNATİFLER	247
10	
TANRI VE ANALOJİ	282
DİZİN	311

TÜRKÇE ÇEVİRİYE ÖNSÖZ

Analitik felsefe, yani son 100 yıldır İngilizce konuşulan dünyada uygulanan felsefe, 1960'lı yıllarla birlikte bir “metafizığe dönüş” yaşadı. Bazı metafiziksel sistemlere olan inancı gerekçelendirmek için, geleneksel felsefi girişimlere geri dönüldü ve bu, bilimin en son keşiflerine karşı duyarlı, titiz argümanlarla yapılmaya çalışıldı. Böylece dine yakınlık duyan ya da en azından dinle ilgilenen filozoflar, Yahudi-Hıristiyan ve İslam geleneklerinde anlaşıldığı şekliyle Tanrı'nın varlığına duyulan inancın gerekçelerini değerlendirmeye başladılar. Alvin Plantinga'nın ilk kez 1967 yılında yayımlanan ve kalıcı bir etki yaratan *Tanrı ve Diğer Zihinler* adlı kitabı, bahsi geçen bu yeni “analitik din felsefesi” yaklaşımının ilk hacimli eserlerinden biridir.

Plantinga, eserin Birinci Kısımında, Kant tarafından tasnif edildiği şekliyle ontolojik, kozmolojik ve teleolojik argümanlar olarak bilinen doğal teolojinin klasik argümalarını, yani bütün insanlar için aşikâr olan başlangıç noktalarından hareketle Tanrı'nın varlığı lehinde öne sürülen argümanları reddeder. Çünkü Plantinga'ya göre bu argümanların hiçbiri Tanrı'nın var olduğunu göstermediği gibi, onu mümkün bile kılamaz. İkinci Kısımda ise “doğal ateoloji” olarak adlandırdığı, yani Tanrı'nın var olmadığını göstermeyi amaçlayan argümanlara yönelir. Bu bölüm içerisinde, kötülüğün varlığından hareketle öne sürülen Tanrı'nın var olmadığına dair argümanlara iki bölüm, Tanrı kavramının tutarlılığına karşı bazı felsefi argümanlara da bir bölüm ayırır. Plantinga, yine bu argümanların hiçbirinin Tanrı'nın var olmadığını göstermede başarılı olmadığı, hatta onun var olduğunun ya

da var olmadığının gerekçelendirilemeyeceği sonucuna varır. Plantinga, Üçüncü Kısımda, diğer zihinler problemine, yani görebildiğimiz ve dokunabildiğimiz diğer insanların bilinçli yaşamlarının durumunu ve onların düşünce ve duygulara, arzu ve inançlara sahip olup olmadığına inanabilmemiz için iyi bir gerekçemizin olup olmadığı sorusuna odaklanır. Bilindiği üzere, diğer insanlar, bizden gelen tepkilere yanıtlar verdikleri gibi, söylediklerimize uygun şekilde karşılık da verirler ve vücutlarına dokunduğumuzda tepki gösterirler. Örneğin birinin vücuduna bir iğne batırdığımızda, canı yandığı için çığlık atması olasıdır. Ancak belki de bu örnekte olan şey, iğneyi batırmanın, acı hissetmeden çığlığa neden olmasıdır ve daha genel olarak, insanların verdikleri tepkiler, bilinçli olmayan bir bilgisayarın tepkileri gibidir, dolayısıyla hiçbir şekilde bilinçli inançları veya arzuları, düşünceleri veya duyguları ifade etmezler. Plantinga, diğer insanların bilinçli bir yaşama sahip olduğuna inanabilmemiz için gerekçelerimizin olduğunu öne süren argümanları da ele alır ve bu argümanların hepsinin başarısız olduğunu iddia eder. Bununla birlikte Plantinga, sezgisel olarak mümkün olduğu için, yine de diğer zihinlerin varlığına duyduğumuz inancın rasyonel olabileceğini öne sürer. Buradan hareketle Plantinga'nın ulaştığı olduğu “geçici sonuç” şu şekildedir: “Diğer zihinlerin varlığına duyduğum inanç rasyonelse Tanrı'nın varlığına duyduğum inanç da öyledir. İlkini rasyonel olduğu açıktır; demek ki ikincisi de rasyoneldir.” Burada, Plantinga'nın vardığı sonucun yalnızca kendilerini bir Tanrı'nın var olduğuna inanırken bulan kişilerin, bu inançlarına devam etmelerinin rasyonel olduğuna dair bir sonuç olduğuna dikkat etmemiz gerekir. Nitekim bu sonuç, Tanrı'nın var olduğuna inanmayanların, rasyonel olarak bir Tanrı'nın var olduğuna inanmaları gerektiği sonucunu doğurmamaktadır.

Plantinga, Tanrı inancının rasyonelliği konusundaki fikirlerini, 1983 yılında yazdığı *Reason and Belief in God* adlı uzun makalesinde geliştirmiş ve böyle bir inancın “uygun şekilde

temel bir inanç” olduğunu savunmuştur. Bu fikirlerini, 1993 yılında *Warrant: The Current Debate* ve *Warrant and Proper Function* adlı iki kitapta daha da geliştirerek, uygun şekilde temel olan bir Tanrı inancının doğru ve aynı zamanda “uygun şekilde üretilmiş” anlamına gelen “güvenilir” olması hâlinde bir Tanrı’nın var olduğuna dair bilgi teşkil ettiğini iddia etmiştir. 2000 yılında yayımladığı *Knowledge and Christian Belief* isimli eserinde ise bu fikirlerini, eksiksiz bir Hristiyan teolojisinin iddia ettiği doğaya sahip olan bir Tanrı’nın varlığına duyulan inanca uygulamaya çalışmıştır. Daha sonraki eserlerinde, hem ontolojik argümanlara hem de bütün insanlık için aşikâr olan ve başlangıç noktalarından yola çıkan olasılıklı argümanlara, Tanrı’ya ve diğer zihinlere gösterdiği ilgiden çok daha fazla yaklaşılmaya başlamıştır. Hatta 2011 yılında yayımladığı *Where The Conflict Really Lies* adlı kitabında, hem doğal seçim yoluyla evrim teorisini irdelemiş hem de ateist natüralizmin doğruluğu söz konusu olduğunda bilişsel yetilerimizin güvenilir olmasının pek mümkün olmayacağını iddia etmiştir. Dahası, buradan hareketle, bilişsel yetilerimiz çoğunlukla güvenilir olduğu için, eğer evrim doğruysa, natüralizmin yanlış olmasının çok muhtemel olduğu sonucuna da varmıştır. Ama elbette, ateizme büyük bir meydan okuma teşkil eden *Tanrı ve Diğer Zihinler* isimli eserinin, güzel ve basit olan “geçici sonucunu” her zaman savunmuştur.

RICHARD SWINBURNE
EMEKLİ FELSEFE PROFESÖRÜ, OXFORD ÜNİVERSİTESİ
OXFORD-2024